

Hazırda qlobal geosiyasi münasibətlərin çox gərgin və ziddiyyətli xarakter aldığını siyasi liderlər və ekspertlər xüsusi vurğulayırlar. Böyük geosiyasi güclərin dünyanın müxtəlif regionlarında qarşıdurması və birbaşa toqquşması faktları kifayət qədərdir.

Son dövrlərdə isə Qafqaz-Mərkəzi Asiya istiqamətində bu proses özü-nün yeni səviyyəsinə yüksəlib. Avropa İttifaqı bu cür mürəkkəb vəziyyətdə özü üçün uğurlu çıxış yolu axtarır. Azərbaycan isə Cənubi Qafqazda sülh və əməkdaşlığı təmin etmək naminə ciddi sözlər göstərir. Bununla Aİ ilə Azərbaycanın regionda maraqları arasında nisbətən təmin edilməsi məsələsi xeyli aktuallaşır. Həmin kontekstdə "Avropa Siyasi Birliyi"nin Tiranada keçirilən Zirvə toplantısı geniş müzakirə edilir. Bu müstəvidə biz Azərbaycan Prezidentinin həmin tədbirdə iştirakının geosiyasi təhlilinə ehtiyac görürük.

Qarşılıqlı siyasi fəaliyyət

XXI əsrin üçüncü onilliyinə Avropa İttifaqı kifayət qədər ciddi geosiyasi problemlərlə qədəm qoyub. Buna görə də son illər Brüssel özünün qlobal miqyasda geosiyasi yeri və rolunu müəyyənləşdirməyə çalışır. Aydın olur ki, Aİ üçün digər tərəfdaşlarla siyasi dialoq məsələsi yeni səviyyəyə yüksəldilməlidir. Söhbət yalnız dünyanın böyük gücləri kimi qəbul edilən ABŞ, Çin və Rusiyadan getmir. Avropa üçün həm də öz sərhədləri yaxınlığında olan ölkələrlə münasibətlərin inkişafı zəruridir. Burada bir məqam əhəmiyyət kəsb edir.

Məsələ onunla bağlıdır ki, Aİ qonşu dövlətlərlə münasibətlərdə ədalətli və obyektiv mövqe tutmalı, siyasi dialoq, yəni əlaqələr sabit və səmərəli olmalı, əsas tərəfdaşlar düzgün müəyyən edilməlidir. Bu iki xəttin ortaq sahəsində 2022-ci ildə təsis edilən "Avropa Siyasi Birliyi"nin ilk toplantısı Praqada keçirilib. Birlik qi-

tə ölkələri arasında siyasi əlaqələndirmə platforması rolunu oynayır, birliyin məqsədi ümumi maraq doğuran məsələlərin həlli üçün siyasi dialoqu və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək, Avropa qitəsinin təhlükəsizliyini, sabitliyini və rifahını gücləndirməkdir.

Deməli, Aİ bu qarşılıqlı siyasi fəaliyyət platformasında başlıca məqsəd kimi siyasi əlaqələndirməni görür və bunun üçün siyasi dialoq və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək mexanizmləri əsas götürülür. Bütün bunlar isə Avropada təhlükəsizliyi, sabitliyi və rifahı gücləndirməyə xidmət etməlidir.

Brüsselin məsələyə bu cür yanaşmasının iki tərəfi var: birincisi, Avropanın təhlükəsizliyi və rifahı önəmli sayılır, ikincisi, bununla yanaşı, həmin coğrafiya daxilində bütün ölkələrin təhlükəsizliyi və rifahı əhəmiyyətli hesab edilir.

Bu iki aspektin sintezində isə əməkdaşlıq və onu həyata keçirmək mexanizmləri aktuallaşır. Öz növbəsində əməkdaşlıq hər zaman etibarlı tərəfdaşlar tələb edir.

Buna görədir ki, Azərbaycan "Avropa Siyasi Birliyi"nin bütün sammitlərində fəal iştirak edir. Bu isə Azərbaycanın qarşılıqlı siyasi fəaliyyət və regional integrasiya üçün yeni platformalarda maraqlı tərəf olduğunu göstərir.

Azərbaycanın "Avropa Siyasi Birliyi"ndəki fəaliyyətinin nəticələrindən biri haqqında ekspertlər maraqlı fikir bildirirlər. Onlar Aİ-nin düşdüyü indiki vəziyyət və ondan çıxış yollarının axtarılması kontekstində vurğulayırlar ki, Azərbaycan Prezidenti bir neçə istiqamətdə Aİ-nin daxili mühiti-

Tirana zəfəri Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətlərinin yeni dönəmidir

nin yaxşılaşmasına çox ciddi təkan verir. Məsələn, "Şərq Tərəfdaşlığı" Proqramı Azərbaycansız artıq "ölü təşkilat" idi. Prezident İlham Əliyev ona bərabərhüquqluluq ruhu verməklə möhv olmasının qarşısını aldı.

Başqa bir mühüm məqam Azərbaycanın enerji və nəqliyyat-logistika layihələri ilə Aİ-nin daxili integrasiyasını praktiki səmərəli müstəviyə transfer edə bilməsi ilə bağlıdır. Prezident İlham Əliyevin ən böhranlı zamanlarda belə irəli sürdüyü layihələr Aİ-nin, faktiki olaraq, daxildən parçalanmasını əngəlləyən faktorlardandır.

Belə aydın olur ki, Azərbaycanın "Avropa Siyasi Birliyi"ndə iştirakı qarşılıqlı siyasi fəaliyyəti gücləndirmək əsasında regional integrasiya üçün yeni platformalarda aktiv iştirakına nail olmaqla bağlıdır. Məsələnin bu tərəfi Azərbaycan və bütövlükdə region üçün çox əhəmiyyətlidir. Çünki söhbət Cənubi Qafqazın lider ölkəsinin regional ineqtrasiya və əməkdaşlıq aspektlərində formalaşan təcrübəsindən gedir.

Regional integrasiya

Azərbaycan Prezidentinin Tiranadakı toplantıda iştirakının siyasi qiymətləndirməsini verən ekspertlər bu hadisəni Azərbaycanın Avropada siyasi vəziyyətə təsirinin etirafı aspektində şərh edirlər. Onun birbaşa göstəricisi kimi isə "Almaniyada yenidən fokuslanma"nın baş verməsini vurğu-



layırlar. Yəni Azərbaycan bütövlükdə qitədə münasibətlərin siyasi aspektdə yenidən formatlaşmasına ciddi töhfə verir.

Ekspertlər bu qənatə yalnız Tiranada Prezident İlham Əliyevin keçirdiyi görüşlərin əsasında gəlməmişlər. Hələ bu toplantıdan öncə Aİ rəsmilərinin Azərbaycana səfərləri intensiv xarakter daşıyırdı. Yanvar ayında Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Antonio Košta Prezident İlham Əliyevə zəng edərək ikitərəfli münasibətlərin perspektivini müzakirə edib. Buraya ilk növbədə tərəflər arasında "nəqliyyat, Orta dəhliz marşrutu və Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyindəki rolu" daxildir. Bu ilin aprel ayında isə Avropa İttifaqının xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Kaya Kallas ölkəmizə səfər edib. Prezident İlham Əliyevlə

görüşdə əməkdaşlığın müxtəlif aspektləri geniş müzakirə edilib.

Tiranada isə Prezident İlham Əliyevin Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Antonio Košta, Avropa Komissiyasının prezidenti Ursula fon der Lyayen və Fransa Prezidenti Emmanuel Makronla keçirdiyi görüşlər siyasi-diplomatik dairələrdə böyük maraqla qarşılanıb. Çünki həmin görüşləri ekspertlər iki aspektdən əhəmiyyətli sayırlar.

Əvvəla, Avropanın yüksək vəziyyətə böyük sayğı ilə yanaşırlar. E.Makronun xüsusilə İlham Əliyevə münasibətində müsbət tərəfə yeni jestlər etməsi diqqət çəkir. Bu, Prezident İlham Əliyevin fəaliyyəti ilə Qərb siyasi dairələrində böyük hörmət qazanmasının vacib əlaməti kimi şərh edilir.

Prezident İlham Əliyevin Tiranada N.Paşinyana öz siyasi iradəsini faktiki diktə etməsi də nəzərdən qaçmadı. Erməni ekspertləri deyirlər ki, Tiranada Ermənistanın baş naziri Azərbaycan Prezidentinin istəyi ilə hərəkət edib.

İkincisi, Azərbaycan Prezidenti Tiranada ciddi layihələri müzakirə edib. Danışıklarda əsasən Orta dəhliz, enerji layihələri və nəqliyyat-logistika proqramları diqqət mərkəzində olub. Bu məsələlərin hər birində Azərbaycanın aparıcı rolu böyük əhəmiyyət təşkil edib.

Bunlardan Azərbaycanın regional integrasiyada oynadığı geosiyasi rolun Aİ rəsmiləri tərəfindən qəbul edildiyi nəticəsini çıxara bilərik. Bu məsələ çox əhəmiyyətlidir. Çünki bununla, faktiki olaraq, bir sıra ziddiyyətlər aradan qalxmış olur.

Birincisi, Avropa Azərbaycanı Mərkəzi Asiya, Qafqaz, Yaxın Şərq, Balkanlar və Şərqi Avropa miqyasında əsas tərəfdaş kimi qəbul etməyə başlayıb. Bu cür geniş coğrafi məkanda Azərbaycanın həm Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminində, həm də təşkilatın inkişafında onun birliyinin təmin olunması prosesində ciddi töhfəsini anlamışlar.

İkincisi, Azərbaycan daha geniş miqyasda Çinin "Bir kəmə, bir yol" meqalayihəsinin reallaşmasında regionlararası miqyasda başlıca faktora çevrilib. Burada sırf maliyyə qazanından başqa, sabitlik və milli təhlükəsizlik aspektlərində də Bakının ro-

lunun daha da yüksəlməsi ön plana çıxarılır.

Üçüncüsü, Azərbaycan Prezidenti Tiranada Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Aİ ilə münasibətlərini konstruktiv müstəviyə istiqamətləndirib. Aİ həm TDT-ni təşkilat kimi qəbul etməyə başlayıb, həm də Azərbaycanın orada aparıcı rolunu etiraf edir.

Dördüncüsü, Prezident İlham Əliyev Tiranada Zəngəzur dəhlizi məsələsini Orta dəhliz kontekstində Aİ rəsmilərinə bir daha izah edəndən sonra onlar bu layihənin reallaşmasına daha çox maraq göstərirlər. Anlayırlar ki, Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın təklif etdiyi formada açılmasa, ən çox itirən Avropa olacaq. Çünki Zəngəzur Avropanın enerji ilə yanaşı, başqa məhsullarla da təminatında böyük sıçrayış yaradacaqdır. Ona görə də avropalı siyasətçilər faydasız Ermənistanı birtərəfli dəstəkləməkdən vaz keçməli, reallığı qəbul etməli və Azərbaycanla səmimi əməkdaşlığa üstünlük verməlidirlər.

Bütün bunlar onu sübut edir ki, Azərbaycan Prezidentinin "Avropa Siyasi Birliyi"nin Tiranadakı toplantısında iştirakı bir çox mənada tarixi əhəmiyyətlidir. Azərbaycanın dövlət başçısı müstəqil dövlətin rəhbəri kimi həm lider olaraq nüfuzunu daha da yüksəldib, həm də geniş geosiyasi məkanda sülh, əməkdaşlıq, sabitlik və təhlükəsizliklə bağlı ciddi addım atıb!

Kamal ADIGÖZƏLOV, beynəlxalq münasibətlər üzrə ekspert